

Bente Troellsdotter

Detta är berättelsen om Bente Troellsdotter sådan den bevarats till eftervärlden genom gamla släktdokument. Bente blev stammoder till den s.k Bjärasläkten från Vinslöv. Tiden är 1600-talet när Skåne tillhörde Danmark.

De stod mitt emot varandra bak örtasängen ner mot slänten till vångarna. Borta på svinavallen gick ett par svartbrokiga grisar och bökade. Bente Troellsdotter knep ihop ögonen om det var för det starka solnegångsljuset eller nåt annat. När hon öppnade dem igen så såg Pouvel att det kommit gammalkvinnasallvar i dem.

Bente tittade på den stora aspen bak Pouvel där den stod där och darrade med bladen och i vindstillan och hon kom ihåg att faster sagt att aspens blad alltid darrade för att Vår Herre en gång blev korsfäst på aspeträ. Hon frös till, hennes fingrar smulade sönder ambrotkvisten som hon tänkte ge Pouvel.

Pouvel var tätt inpå henne. Som långtifrån begrep hon att han kysste henne. Med hopknipna läppar trubbigt, liksom dött och ingen hetta rann i hennes blod. Var det bara så. Hon skulle väl känt på annat vis när han skulle ut i kriget.

Du kommer nog snart hem Pouvel.

Gud give dä, sa han och sökte hennes blick men den rann undan, hennes händer skakade så hon måtte trycka dem mot sidorna.

För bak Pouvels huvud gick solen ner i blod.

Dagen efter stod Troels Olufssen på Gammelgården i sin gårdsport och såg hur allt ungt manfolk i Bjära drog ut. Budkaveln hade gått sen det försports att kungen Christian IV hade råkat i delo med svenskungen. Ännu hade inte svenskungen gått över gränsen men det skulle inte dröja länge.

Bente kom gående från mjölkakammaren med en bytta mjölk hon hade klara släta kinder, ögonvitorna blänkte blåaktigt. Träskoklappret tystnade ett tag hon hade fått syn på ett svalpar som drog ihop till boet. Märkligt vad det sprängde i bröstet. Rätt som nu Bente stod där med mjölkabyttan i händerna och borta i sitt, kom Jesper dräng gående från lolängan, han flinade tandlöst: Du är min sju giftasvuxen, grebbbe. Dä ä räligt att dä inte finns nån du kan gifta dej mä. Utom ja föstås. Inte bler dä mä dej liaväl, fast du väl snart ä dä enda ogifta manfolket i byn, sa Bente rappt.

Och hon fortsatte med en knyck på nacken mot de öppna halvdörrarna till stuelängan medan hon hörde Jespers skratt efter sej som en kacklande höna.

Troels stod fönstret och glodde när Bente kom in: Va var dä Jesper sa? Han sa att dä nock bler regn för alikorna skriker. Hm sa Troels.

Gammelgården, ja den äldsta i Bjära by, va skulle det bli av den när han inte tyade längre. Släktgården som gått i arv sedan femtonhundraåttå. Och nu skrev man sextonhundraelva. Det var

som en molvärk i hjärtat. Gården var för Troells lika levande och kär som en människa. Den var murad av stora gråstensbumlingar och han som byggt den och som hette Troels liksom han själv hade varit noga med att lägga den solrätt så det skulle följa tur med. När den byggdes kunde man höra hur det hamrades och slogs i väggarna också nattetid, det var de små som hjälpte till.

Kriget hur länge skulle det vara. Förra gången tog det sju år. 1563 började trummorna gå och när fred slöts i Stettin 1570 och de tyska legoknektarna lämnade Bjära var byn utsugen. De som inte haft agnar att blanda i ärtmjölet fick gå hårt åt barken, utsäde fanns inte, korna svalt.

I järngrå nätter tjöt vargen, nöden stod på. Många och långa år tog det innan byn repade sig. Skulle det bli likadant nu?

Gammelgården, det skulle inte finnas någon den kunde gå i arv till. Bente, hans enda barn skulle hinna bli gammal. Inget ungt manfolk fanns, alla var ute och slogs med svensken.

Måtte Pouvel komma hem igen. För annars fanns bara Jesper. Ja nej aldrig. En söndag lite senare följde Bente med sin far till kyrkan i Vinslöv. Efter predikan kom prosten Herr Bertil Söffrensen fram till Troells och de hade ett långt samtal. När Troels kom tillbaka till Bente var han än allvarligare än förut. Vecket i pannan var som en hel plogfåra.

Den nya svenskkungen Gustav II Adolf har gått över gränsen, sa han med prästens ord. Svensken hade bränt över tjugo socknar i Willands och Göinge härader. Och hela staden Vä har gått upp i lågor.

Bente drog efter andan. Hon kunde se lågor, lågor som flammade upp och drog med sig allt i en jämrande förstörelse. Kunde höra skriken. Ett ord trängde i henne och tycktes upprepa sig hundrafalt i pilevallen bak kyrkan.

Pack, sa hon och det for rött för ögonen. Som blodfärgen i solnedgången bak Pouvels huvud. För fanns det ett värre pack än de svenske. Bränna hela byar, hela socknar. Var inte det glödröda helvetet en alldeles för god plats för tockna odjur?

Och tiden gick. Vinterstormen snodde kring Gammelgårdens grå längor. I Bjära by som låg avlägset och liksom uppvuxen rätt ur jorden var det inte mycket de fick veta. Lång tid tog det innan nyheter nådde fram. Men så fick de då veta att svenskkungen var hejdad. Vid Vittsjö hade svanskarna måste fly över isen så många av dem drunknat. Själve kungen höll på att omkomma. Väntan började bli lång, skulle inte byns manfolk komma tillbaka nu när svensken var bortjagad ur Skåne.

En regngrå morgon när tupporna gol på gödselstacken kom spillran av de bortdragna tillbaka. Men Pouvel var inte med. Bentes tårar föll i dröftatruet där hon hölls med räntan av grisen. För nu ville hon ändå tro att hon tyckt om honom. Men Troels sa att de fick ändå va glada att Bjära slapp bli eldhärjat. Att leva var ändå mycke nog bara det.

En kväll satt folket i Gammelgården och åt merafton. Jesper dräng höll ett ögonblick skeden stilla innan han förde den till munnen.

Hör I? frågade han.

De andra lyssnade. Det hasade så tungt utanför. Detta kunde inte vara husbonden, detta kunde inte va nån mänska. Spöken och gastar drev sitt spel i mörkan natt.

Så slogs dörren upp och någon bara tumlade in över den höga tröskeln. Karlarna kom på benen, ögonen stod rätt ut. Också Bente glodde, hatet var där som en kvast. Som blodsmak i munnen.

För alltför väl syntes det på gula älghudskyllret va det var för en En svensker. Folket i Gammelgården hann knappt fatta detta innan den främmande ramlade ihop över stacklebänken. Sen stod de över honom med höjda knivar. Då blev det ett jämmer i Else faster. Är i tosig manfolk. Ska I ta dö'n på en som inte kan klara sig säl ens. Ser i inte va dä är för en for Jesper ut. En svensker. Skullen skona en sån. Dom bränner och har ihjäl folk.

Den svenske knekten rörde lite på huvut. Det rök i Bente när hon såg hans ögon. Blå som blålockorna vid bäcken. Aldrig hade hon trott att di såg ut på det viset. Visste inte va hon trott, kanske att de liknade den som en inte vågade nämna vid namn. Och hon böjde sig fram för att kunna höra, det kom ett rosslande från svensken. Jag tiggde aldrig om dä. Å ha ihjäl nåen.

Det for som en stöt i henne. Kanske var det likadant med dem folket på andra sidan skånegränsen, de hatade och fruktade. Att de bara var tvungna att gå ut och slåss de med. Precis som mamnfolken i Bjära, som Pouvel och de andra. Kanske ville de inte de heller. Men vem var det som ville det då ?

Else faster vaggade i förskräckelse när svensken rätt va det var förlorade sansen. Sen skrapade det vid dörren, där stod Troells Oluffsen och såg ut som om han sett i syne.

Bär in han i kammaren och ge han lite öl, så kvicknar han nock te,sa han.

Spänningen lossnade i Bente men karlarna stirrade misstroget på Troels. Var husbonden rent besatt? Men de vågade inte annat än att lyda, även om det bar emot att lyfta armarna och ta tag i svensken. Men så blev han då inburen i kammaren och nerbäddad. Else faster rev remsor av gamla särkar till sårförband och plockade fram örtasalvor.

Svensken sjuknade i sårfeber och när Bente en natt vakade över honom grep henne ömkan och skräck för dessa blodlösa händer vilande på fårskinnnsfällan och dessa ögon som hade ett uttryck som om han snart var på väg över en annan gräns än Skånes.

Då gav sig Bente ut mitt i natten med kjolen högt uppskörtad över huvut. Nytändningsmånen stod som en skära över fäladen när hon kom fram till det grå huset där Olu bodde ensam med sin get.

Till Olu kom ingen mitt på ljusan dag för hon stod i förbund med Hin Håle därför hade hon också makten att bota sjukdom. Bente slog tre slag på dörren, geten vaknade och bräkte, Olu kom ut i bara särken, hennes två framtänder blänkte som tvillingstjärnor. Till sist frågade Bente hur det kom att gå för honom, den främmande. Då sa Olu: Han kommer aldrig mer tillbaka över Skånes gräns. Då rös Bente.

Men svensken blev allt bättre av Olus salvor och johannesörtsdekokter och en dag satt Troels vid hans säng och frågade va han va för en. Jo han hette Mogens Benktsson och vid flykten över Pickelsjöns is hade han blivit sårad och förlorat sin häst. Försökt ta sig hem genom skogarna men inte orkat längre än till Bjära.

Troels satt och lyssnade tung i ansiktet. Bente förstod hans tankar va skulle nu hända och va skulle de andra bönderna säga. Och som en Måns förstätt något sa han att det nog inte skulle dröja så länge innan han kunde ge sig av.

Då var frossan i Bente: han kommer aldrig mer tillbaka över Skånes gräns.

Så var det vår i Skåne med lukt av slättjord och spel av lärkor. Den småländske ryttaren var alltjämt kvar. Han var en duktig hästkarl och bra på att snara fågel så när han slog fram om att fara sa Troels: Inte är det nån brådska för min del. Vill du kan du stanna en tid framöver.

Men folket i byn glodde lömskt och kvinnofolken började viska när de såg Bente. Och gammalgårdsbondens ögon var på henne hotfullt: Jag märker nock hur det hasar och tassar i stuekammaren om nätterna, vakta dej.

Sa ändå till sist: Nock för jag ser hur det är fatt med dej tös men det ska du veta väl kan jag ha svensken i min tjänst men aldrig att jag ger min enda dotter till en fiende.

Fiende skrek Bente argt. Då finns inga fiender. Då bara kongarna som ställer te dä.

Som tiden gick började hon ändå ansätta sin far. Men Troels förhärdade sig, han visste ju att och hon själv också att hennes liv med Måns inte skulle bli nådigt, utstötta ur byagemenskapen skulle de bli. Troells ruskade det gå håret: Hur en än gör så blir det tosig. Och han suckade för gården och Bente.

Vintrar kom och gick mörka, då tryckte gråa byn som en ruggig liggehöna. Men så kom skånska våren och ljus var från både himmel och jord. En förvärsdag kom hela bylaget upptågande till Gammalgården med Jens Jeppessen bred i täten, han sa: Du har varit en bra ålderman Troels så har också bönderna i Bjära tålat sej med mycke för din skull. Men nu snackas det om din dotter och den småländske ryttaren och nu säger vi ifrån. Om inte du kör hem han så gör vi det.

Då slog Troels Oluffsen näven i bordet så ölståndkan hoppade. Då va dä själve attan ska I komma här och lägga er i va ja gör på min egen gård. Jag ger min dotter till hocken jag vill, vare det så en svensker.

Och han öppnade halvdörrarna och ropade utåt: Måns och Bente.

Bente kom från kistehuset. Måns från logen.

Måns är det så att du vill ha min dotter så ta henne med Guds välsignelse så svensker du är. Bönderna gick snopna hem, men på Bentes och Mogens bröllop kom de ändå tillbaka lena i synen. Men svenskar och danskar trätte alltjämt och Mogens fick innan ha la ihop ögonen uppleva att hans egna söner fick dra i krig mot hans gamla fosterland. När det 1668 efter ett nytt krig kunggjordes främ prediksstolarna att Skåne avträtts till Sverige var avogheten överallt utom i Bjära by. Där tog man det lugnt. Och sa: Den småländske ryttaren var ju en karlakar. Så di kanske inte är så räliga som va en trott.

I Bentes sena ålderdom satt hennes barnbarn där och hörde henne berätta om deras legendariske farfar som tjugotre år ung drog ut i kriget men sen i hela sitt liv blev stannandes i det land han kämpade mot.

För som Olu förutsagt, han kom aldrig tillbaka hem över Skånes gräns.

Prästen i Vinslöv präntade år 1664 i kyrkboken: 1664 die 24 januari dog Bente Mogensis var 76 aar.

(SST 24 december 1977)